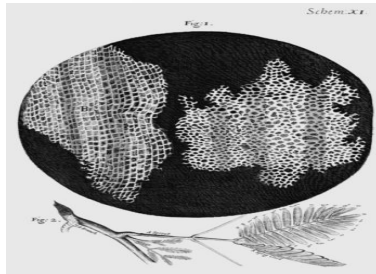
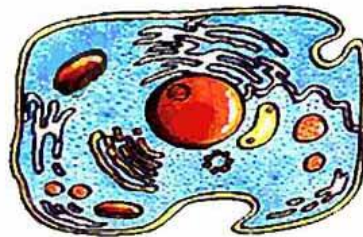

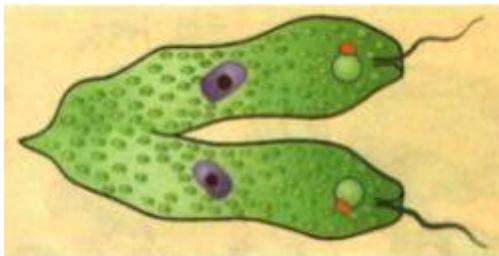
Сабақтың тақырыбы:

Эукариоттық және прокариоттық жасушалардың құрылысы және ерекшеліктері

Сабақтың мақсаты:

- Эукариоттық және прокариоттық жасушалардың құрылыс ерекшеліктері туралы түсінік қалыптастыру.
- Эукариоттық және прокариоттық жасушалардың құрылыс ерекшеліктерін салыстыру.

Сөз тіркестерін пайдаланып, жасуша теориясының қағидаларына байланысты мәтін құрастыр.

Жасуша тіршіліктің

бірлігі. Барлық тірі ағзалар

негізгі тіршілік әрекеттері ұқсас.

**ХИМИЯЛЫҚ
құрамы,**

**құрылымдық
және
функционалдық**

**жасушаларының
құрылысы,**

Дұрыс жауабы:

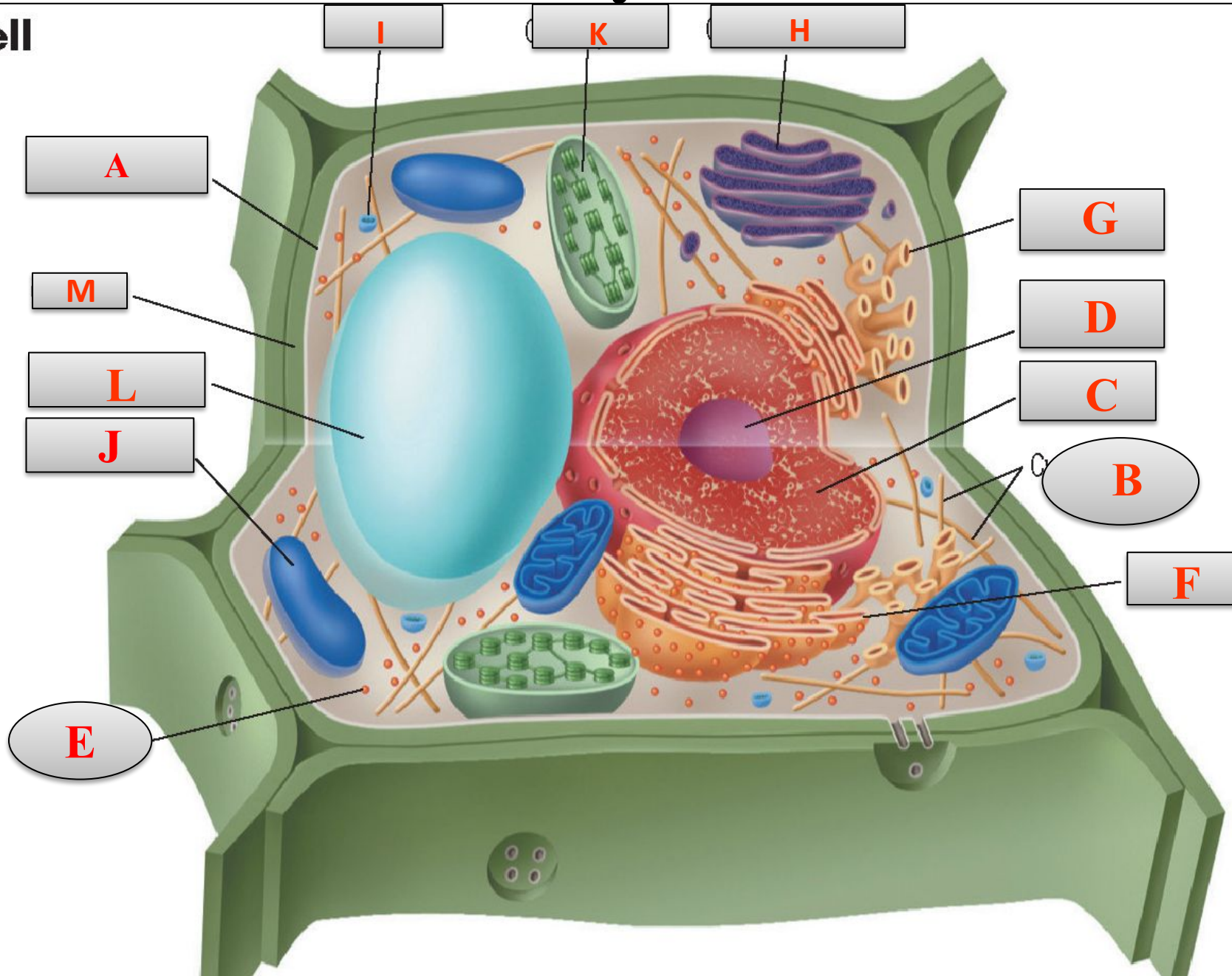
Жасуша тіршіліктің құрылымдық және функционалдық бірлігі. Барлық тірі ағзалар жасушаларының құрылысы, химиялық құрамы, негізгі тіршілік әрекеттері ұқсас.

**Суреттегі әріптермен берілген өсімдік, жануар және бактерия жасушаларының
органоидтарын анықтаңыз**

Құрылымы	Plant cell өсімдік жасушасы	Animal cell жануар жасушасы	Bacteria бактерия
Nucleus (ядро)			
Nucleolus (ядрошық)			
Cytoskeleton fibers (цитоқаңқа талшықтары)			
Ribosome (рибосома)			
Mitochondrion (митохондрия)			
Central vacuole (орталық вакуоль)			
Cell wall (жасуша қабығы)			
Cell membrane (жасуша мембранасы)			
Chloroplast (хлоропласт)			
Golgi apparatus (Гольджи аппараты)			
Smooth ER (тегіс ЭПТ)			
Rough ER (кедір-бұдырлы ЭПТ)			
Flagellum (талшық)			
Pili (пили)			
DNA (ДНК)			
Vesicle (көпіршік)			

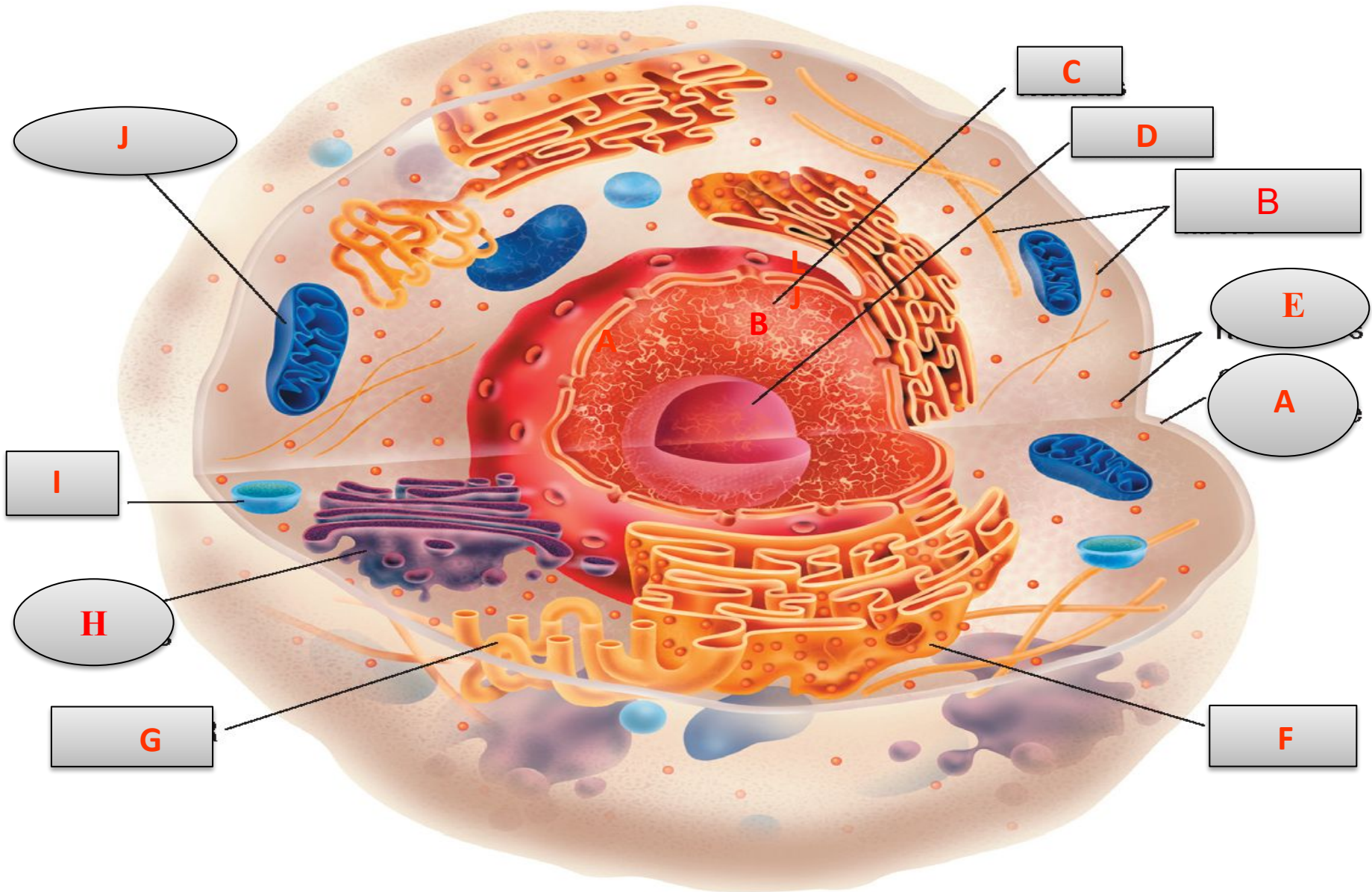
Өсімдік жасушасы

Plant cell

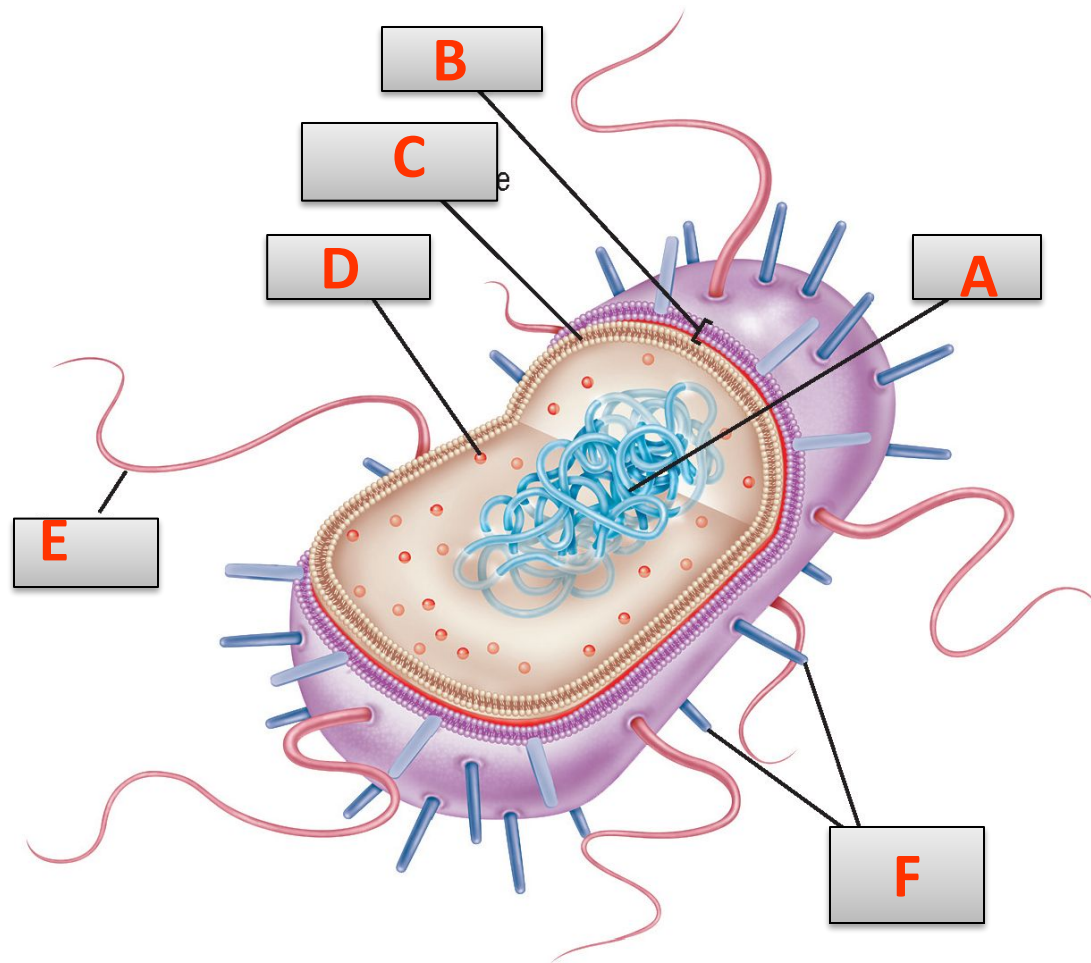

Жануар жасушасы

Animal cell

Бактерия жасушасы

Жауабы: Өсімдік, жануар және бактерия жасушаларының органоидтары

Құрылымы	Plant cell өсімдік жасушасы	Animal cell жануар жасушасы	Bacteria бактерия
Nucleus (ядро)	C	C	-
Nucleolus (ядрошық)	D	D	-
Cytoskeleton fibers (цитотаңқа талшықтары)	B	B	-
Ribosome (рибосома)	E	E	D
Mitochondrion (митохондрия)	J	J	-
Central vacuole (орталық вакуоль)	L	-	-
Cell wall (жасуша қабығы)	M	-	B
Cell membrane (жасуша мембранасы)	A	A	C
Chloroplast (хлоропласт)	K	-	-
Golgi apparatus (Гольджи аппараты)	H	H	-
Smooth ER (тегіс ЭПТ)	G	G	-
Rough ER (кедір-бұдырлы ЭПТ)	F	F	-
Flagellum (талшық)	-	-	E
Pili (пили)	-	-	F
DNA (ДНК)	-	-	A
Vesicle (көпіршік)	I	I	-

Жасуша

```
graph TD; A[Жасуша] --> B[Прокариоттық]; A --> C[Эукариоттық]; B --- D["Патшалық (Kingdom): Monera<br/>Бактериялар (bacteria),<br/>Көк – жасыл балдырлар<br/>(cyanobacteria)"]; C --- E["Патшалық(Kingdom):<br/>Protoctista -протоктисталар<br/>Fungi - саңырауқұлақтар<br/>Plantae - өсімдіктер<br/>Animalia- жануарлар"];
```

Прокариоттық

Патшалық (Kingdom): Monera
Бактериялар (bacteria),
Көк – жасыл балдырлар
(cyanobacteria)

Эукариоттық

Патшалық(Kingdom):
Protoctista -протоктисталар
Fungi - саңырауқұлақтар
Plantae - өсімдіктер
Animalia- жануарлар

Прокариот және эукариот жасушаларының айырмашылықтары

Сипаттамасы	Прокариот жасушасы	Эукариот жасушасы
Ядро (Nucleus)	жоқ	бар
Мембраналы органеллалар	жоқ	бар
Цитоқаңқа(Cytoskeleton)	жоқ	бар
Генетикалық материал	Сақиналы ДНҚ(Circular)	Жіпшелі ДНҚ (Linear)
Жасушалық ұйымдасуы (Cellular organisation)	Біржасушалы н/е колония (Unicellular or colonies)	Бір- ж/е көпжасушалы (Some unicellular, most Multicellular)
Жасуша мөлшері (Cell size)	1-10 μm	10-100 μm
Организмдер (Organism)	Bacteria, cyanobacteria	Protoctista, Fungi, Plantae, Animalia
Эволюция барысында пайда болуы	3,5 млрд жыл бұрын	1,2 млрд жыл бұрын
Жасшаның бөлінуі	Екіге	Митоз, мейоз
Белок синтезі	70S рибосома	80S рибосома
Клетка қабығы	Пептидогликан, муреин	Өсімдік-целлюлоза, саңырауқұлақтарда-хитин
Тыныс алу	Бактерия-мезосома Цианобактерия-жасуша мембранасы	Аяробты –митохондрия
Фотосинтез	мембрана	Хлоропласт
Азот фиксациясы	Қабілетті	Қабілетті емес

Тұқым қуалау

```
graph TD; A[Тұқым қуалау] --> B[Ядролық:  
Ядролық ДНҚ қатысады]; A --> C[Цитоплазмалық:  
Цитоплазмада орналасқан  
митохондрия мен  
хлоропласттардағы сақиналы  
ДНҚ қатысады, ол эукариоттарда  
ядродағы ДНҚ бақылауында  
болады]; B --> D[Тек эукариоттарға тән]; C --> E[Эукариоттар мен  
прокариоттарға тән];
```

Ядролық:

Ядролық ДНҚ қатысады

Тек эукариоттарға тән

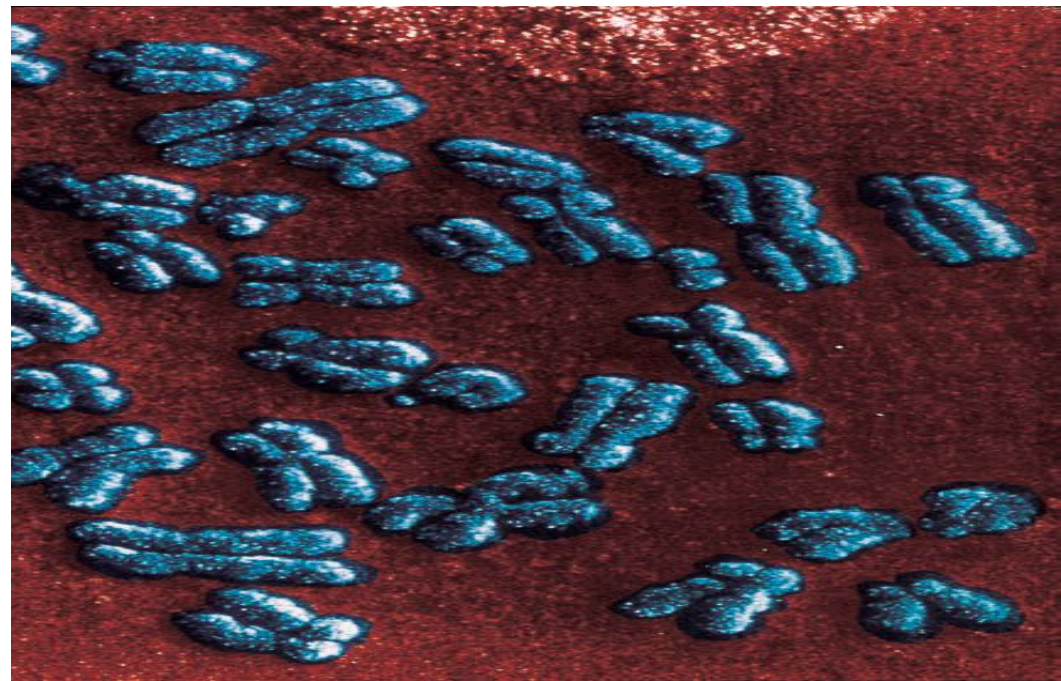
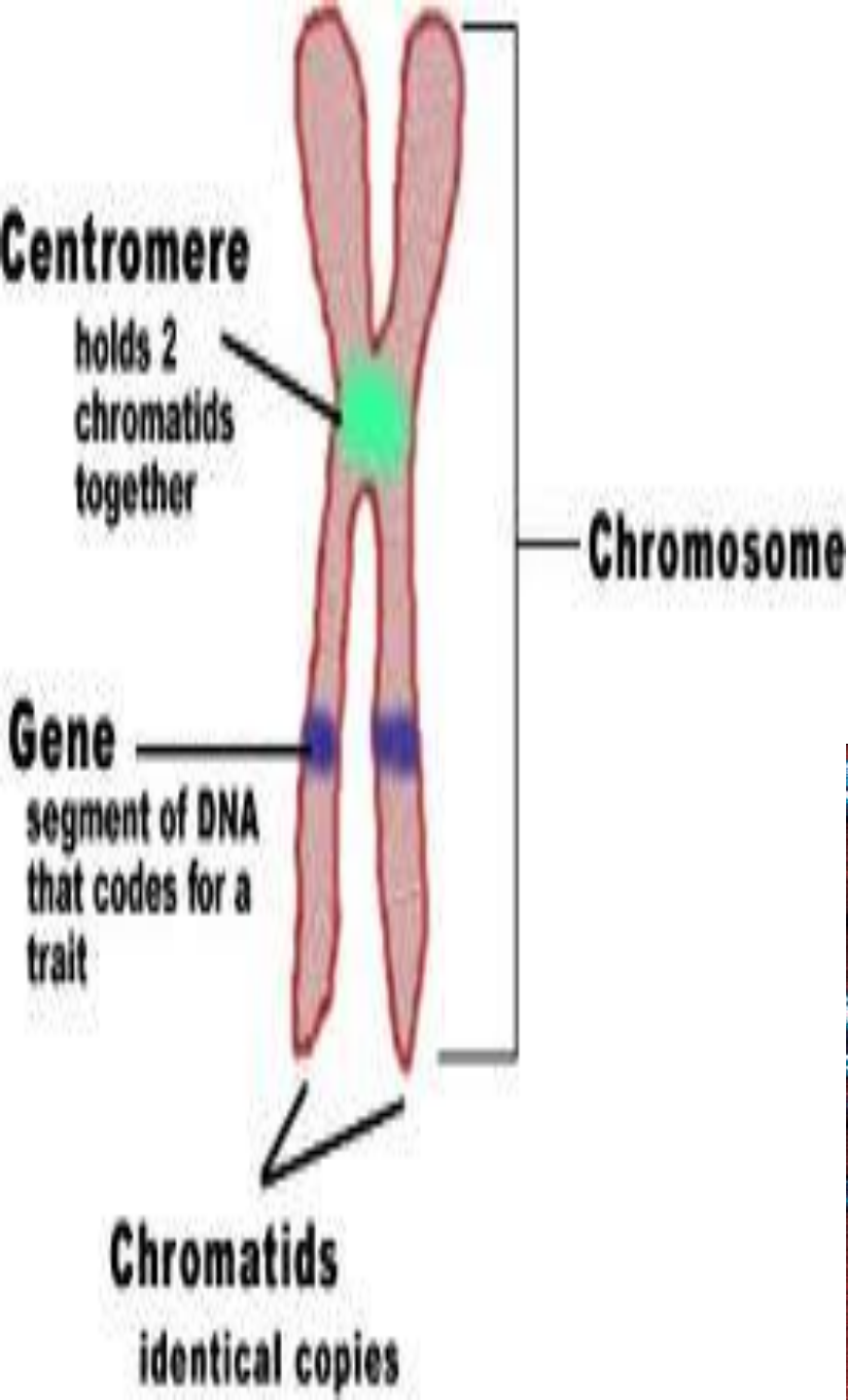
Цитоплазмалық:

Цитоплазмада орналасқан
митохондрия мен
хлоропласттардағы сақиналы
ДНҚ қатысады, ол эукариоттарда
ядродағы ДНҚ бақылауында
болады

**Эукариоттар мен
прокариоттарға тән**

Хромосома (Chromosome)

Эукариот ядросында ДНҚ-
дан тұратын хромосома
болады

Directions: Write the letters of the correct terms in the space beside each definition.

_____	1. It is a structure made up of different types of tissues that work together.	a. cell membrane
_____	2. They are green organelles in the cytoplasm of plant cells.	b. cytoplasm
_____	3. This is a gelatinlike material inside every cell.	c. prokaryotic
_____	4. This is the outer covering that protects all cells.	d. cell theory
_____	5. It directs all the activities of cells.	e. mitochondrion
_____	6. It releases energy in food that cells need.	f. tissue
_____	7. It is a summary of scientific observations and conclusions about cells.	g. cell wall
_____	8. It protects the cells of plants, algae, fungi, and most bacteria.	h. chloroplasts
_____	9. It is a strand of hereditary material surrounded by a protein coating.	i. eukaryotic
_____	10. It is a group of similar cells that work together to do one job.	j. organ
_____	11. This kind of cell is a membrane-bound structure.	k. virus
_____	12. This kind of cell has no internal membrane-bound structure.	l. nucleus

Топтық жұмыс

I топ прокариоттар

II топ эукариоттар

Әр топ өз организмдерін табады

1. Сіреспе таяқшасы
2. Пеницилл
3. Самырсын
4. Спирогира
5. Оба вибрионы
6. Бұғы мүгі
7. Стрептококк
8. Гепатит вирусы
9. Диатомды балдырлар
10. Амеба

I топ 1, 5, 7-прокариоттар

1. Ашытқылар (дрожжи)
2. Стафилакокк
3. Онковирус
4. Хлорелла
5. Сүтқышқылды бактериялар
(Кисломолочные бактерии)
6. Темірлі бактериялар
(Железобактерии)
7. Бацилла
8. Кірпікшелі кебісше
(Инфузория туфелька)
9. Ламинария
10. Қына(Лишайник)

II Топ 2, 5, 6, 7-прокариоттар

Прокариоттар әлемінде

Мәтіндегі бос орындарды төмендегі сөздерді қолданып, толтырыңыз

Прокариоттар (лат «про» - 1 _____ және грек. «карион» 2 _____) – толық қалыптасқан «3 _____» болмайды және 4 _____ тұрады, сонымен қоса органеллалары аз болады. Осы организмдерге тән ерекше белгі 5 _____ жүйесі болмайды. Прокариоттардың цитоплазмасында 6 _____ орналасады және 7 _____. Прокариоттар жасушасының беттік аппаратының құрамында 8 _____ болады. Кейбір бактериялар жасушаларында _____ фотосинтездеуші мембраналар болады: 9 _____. Бірқатар прокариоттар 10 _____ көмегімен қозғалады.

Қажетті сөздер: Хроматофорлар; мембрана; ядро; хромосомалық аппарат; рибосомалар және алуантүрлі қосындылар; қозғалыс органеллалары; «алдында», «ядро»; плазмалық мембрана, клетка қабығы кейде шырышты капсула.

Дұрыс жауабы:

Прокариоттар (лат «про» - «алдында» және грек. «карион» ядро) – толық қалыптасқан «ядро» болмайды және плазмалық мембранадан тұрады, сонымен қоса органеллалары аз болады. Осы организмдерге тән ерекше белгі мембраналық жүйесі болмайды. Прокариоттардың цитоплазмасында хромосомалық аппарат орналасады және рибосомалар және алуантүрлі қосындылар. Прокариоттар жасушасының беттік аппаратының құрамында клетка қабығы кейде шырышты капсула болады. Кейбір бактериялардың жасушаларында фотосинтездеуші мембраналар болады: хроматофорлар. Бірқатар прокариоттар қозғалыс органеллалары көмегімен қозғалады.

Қажетті сөздер: Хроматофорлар; мембрана; ядро; хромосомалық аппарат; рибосомалар және алуантүрлі қосындылар; қозғалыс органеллалары; «алдында», «ядро»; плазмалық мембрана, клетка қабығы кейде шырышты капсула.

Қалыптастырушы бағалау

Тапсырма 1.

Төмендегі берілген тұжырымдарды оқып, кестеге сәйкестігін тауып белгілеңіз.

- A. Ядросы, мембранды органоидтары жоқ, мөлшері 1-10 μm
- B. Ядросы, мембранды органоидтары бар, мөлшері 10-100 μm
- C. Генетикалық материал цитоплазмада орналасады, сақиналы ДНҚ
- D. Генетикалық материал ядрода орналасады, қостізбекті ДНҚ
- E. Бактериялар, цианобактериялар
- F. Протоктисталар, жануарлар, өсімдіктер, саңырауқұлақтар
- G. 70S рибосома
- H. 80S рибосома
- I. Жасуша қабығы пептидогликан, муреин
- J. Жасуша қабығы өсімдікте-целлюлоза, саңырауқұлақтарда-хитин
- K. Азотты фиксациялауға қабілетті
- L. Жасушаларына митоз, мейоз тән
- M. 3,5 млрд жыл бұрын пайда болған

Жауабы:

Эукариоттық
жасуша

B D F H J L

Прокариоттық
жасуша

A C E G I K M

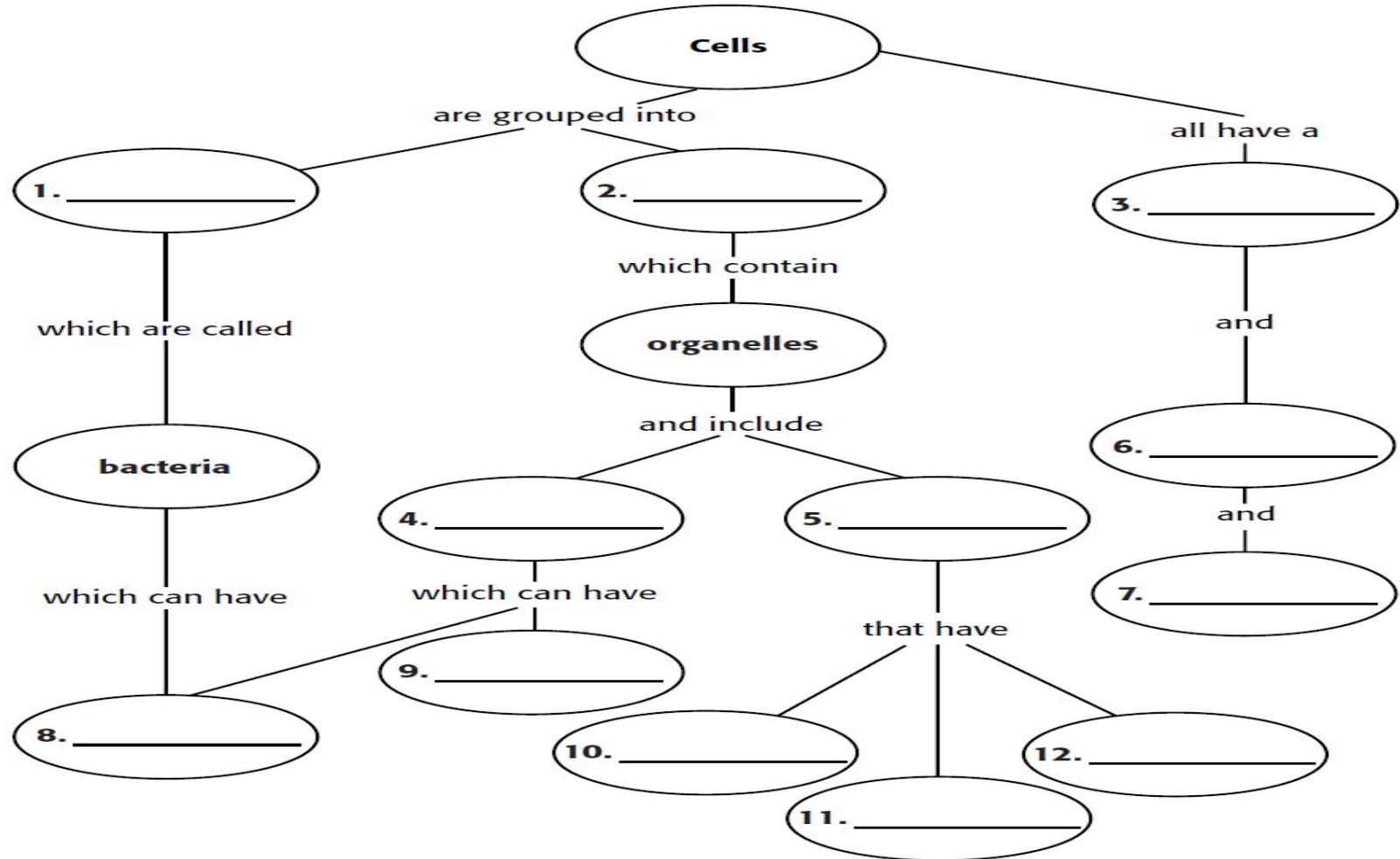
Concept Mapping

Using the terms and phrases provided below, complete the concept map showing the characteristics of cells.

animal cells
cell membrane
cell wall
central vacuole

chloroplasts
cilia
cytoplasm
eukaryotes

flagella
plant cells
prokaryotes
ribosomes

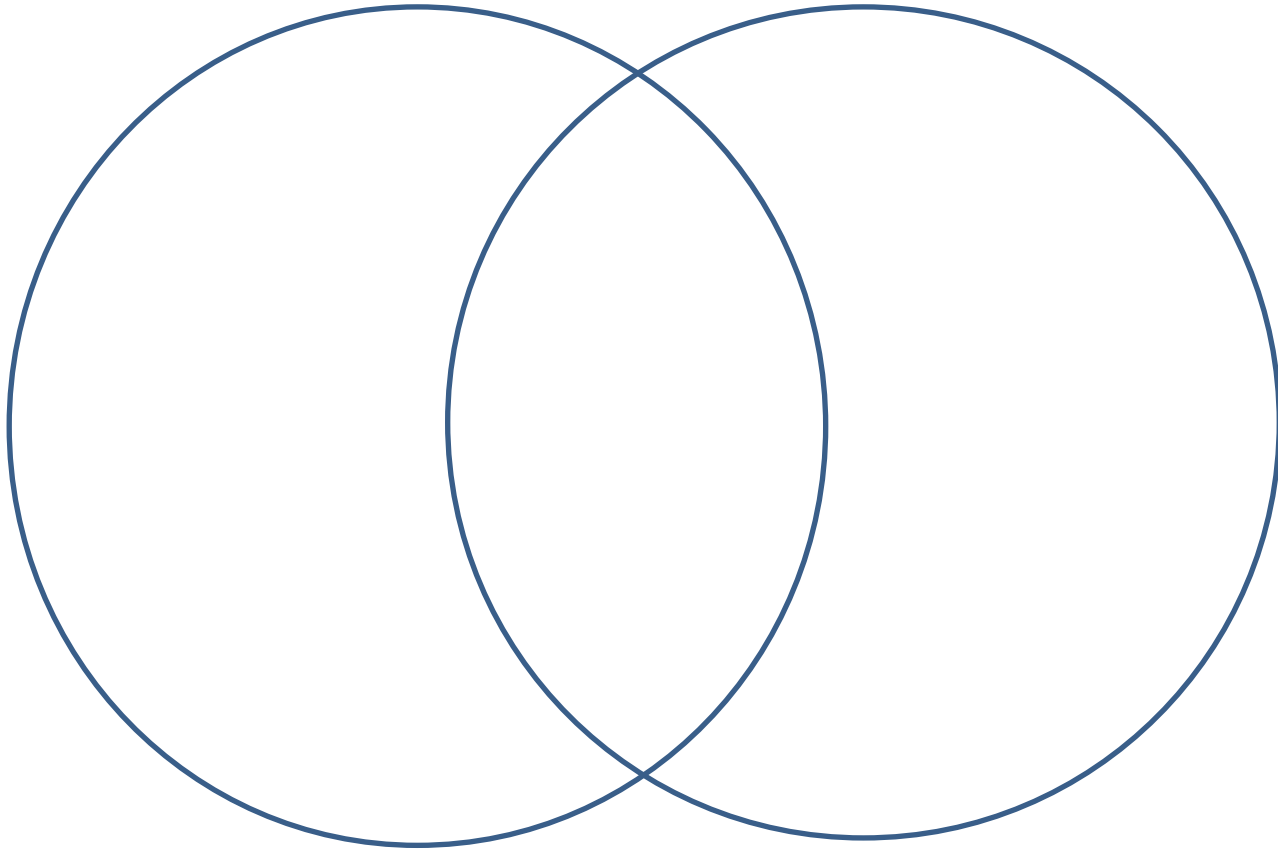

Жауабы:

- 1 prokaryotes
- 2 eukaryotes
- 3 cell membrane
- 4 animal cells
- 5 plant cells
- 6 cytoplasm
- 7 ribosomes
- 8 flagella
- 9 cilia
- 10 chloroplasts
- 11 cell wall
- 12 central vacuole

Үйге тапсырма:

Эукариоттар мен прокариоттар жасушаларының құрылыс ерекшеліктерін венн диаграммасына толтыру.

Рефлексия

Сабақты келесі сөйлемдермен аяқтаңыз:

Мен енді білемін .....

Маған ұнағаны .....

Менің түсінбей қалғаным .....

Мен жақсы түсіндім

.....

Мен келесі сабақта.....білгім келеді.

THANKS!!!!!!